

המציפה

עיתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה על המצפה

באוסטריא אונגרי :
לשנה . . . . . 7.— כתרם
חצי שנה 3.50
רבע 1.75
באשכנז :
לשנה . . . . . 8.— כתרם
ביתר הארצות :
לשנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.
"רמת המצפה"
נכנסת עתה בגליון עצמו, הגדולתה משהיה
ומכיר המר ספרותי יותר מאשר עד כה.
אין הגנה מהמחיר.

מחיר גליון בודד 14 הלר.
מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
לפי גודל השטח.
ברכת מו"ט 60 הלר. הודעת אידישן כתר.
זו או זו בראש הגליון שני כתרם
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק שם מקומו החדש, כי"א גם שם
מקום בית הדואר הקודם.
קאנטא שלפאטשיעק נומד 76.918
האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה
„HAMICPE“ Kraków,
(בהוץ לארץ להוסיף : Oesterreich)
בע"פ: רהוב סעבאטיאנא 32

Kraków, 29 Lipca 1910.

גליון כ"ט.

קראקא, כ"ט תמוז פ' מטות התרע"ו.

ספר טוב הנם !

כל הקונה מידנו את הספר הסנציונלי דב הענין

חידות ההגרות הנפלאות על דבר עשרת השבטים

בעד ישי כתרם יקבל עמו יחד ספר טוב וגדול כמוהו
חנם וחפשי. בספר הזה יזכה רק מי שיקנה מעכשיו.
שום יודע עברית ואוהב ספרים אל נא יפסיד את שעת
הכשר הזאת. — בזקפה (נאכנאחמע) אין כדאי לשלוח.
בי מחיר הזקפה בבית הדואר 55 הלר.

ועד ההברה "יסוד בית ספר עברי" בקראקא מודיע
בוה, שלשנת הלמוד הבאה תפתח הוץ משתי המדרגות
הקטנות מבנה עוד מדרגה שלישית ובשכיל הסדר
יבוקשו אבות התלמידים משתי המדרגות הקודמות,
למחר להכתיב את בניהם בעוד מועד. וכן הרוצים
להכתיב בניהם למדרגה הראשונה עליהם להזדרז
ולפנות אל מר חיים וויינדלינג בלשכת "גרעשאם"
רחוב גראדצקא 18 או כרחוב גערטרודא 29 או אל
מר שלמה שפירא בבית ההוא.

הועד של חברת יסוד בית ספר עברי בקראקא

דרך קצרה — וארוכה.

(סוף)

ואולם בעצם הענין, שאני דן עליו יודע ומכיר
אני כי אם להוכיח מלים יש להימנע ולהשמאל וכו'
בכלל, הלב ולא המוח יחרץ משפט בשאלות כאלה
וכאלה. וחלב — יצר סוכן בו ; הלב נוטה אחרי
המעשים ישכבר נעשה תחת אשר הישכל, שהוא מרוסם

אחד, והיה אם מקץ הימים האלה נצליה לצעירינו
להסכ עיניהם ולכם אל הספרות הזאת לענות בה
ולהעריך אותה לפי ערכה. לאמר : להיות להם
דרך ולא מטרה. "הוראת שעה" כאשר היא בעיני
החכם הנ"ל (אהה להוראת שעה כזאת הארוכה כארך
הגלות...) ולא ענין לדורות ; אם לרגל המלאכה
הזאת יערה רוח עברי על צעירינו ועל צעירותינו
ושבו ושחרו את ספרתנו ולמדו גם את שפתנו עד
היותם בלם לעברים כאשר בלכנו ובנפשנו או נדע,
כי טובה היתה עצת הדיר נאכט לעשותה וגם שמת
נשמח עמו יחד על תוצאותיה.

אך אם אחרי עבור המועד הזה ואחרי העבדנו
את מעט הכחות הפועלים אשר בקרבנו עבודה גדולה
כזאת, לא יבא החוץ הזה ולא יהיה אם אחרי אספנו
מתוך המאור שבספרתנו החדשה את כל הניצוצות
אל מקום אחד, לא יבאו אור וחם תחת הקרח הנורא
הנמוי על מערכות צעירינו המשכילים ואנחנו נהיה אז
"כעלם יאסוף אל ידו ניצוץ השמש מלא הפניו
וכפתחו עומד מרעיד, כי איננו רואה את כל מאומה
כידו" — אז נחגור יאירית בה ונשובה להסב את
הגלגל אל העבר האחר : אז נחליץ חושים כל תופש
עמ, כל מרים תרוסת כסף, איש מעשה וכל איש
ישפתיים. להחם את לבות צעירינו מכלי ראשון ולא
מכלי ישי שאינו מבשל ; אז — אם עד כה ועד
כה לא יעבור המועד ולא יתפורר עד תמו היסוד אשר
אנחנו אומרים לכנות עליו — נחתור לבא אל מטרותנו
בדרך ישרה ולא בארוחות עקלקלות, לעשות תעמלה
בקרב הצעירים והעם לעברית — עברית מכלי כל
מלבוש נכרי — להטקץ להם השכם והסף, כי אין
ציגות בלי יהדות ואין יהדות בלי עברית, וגם לתת
לפניהם ראשית למודים והוסף-לקח בלשון הזאת, עד
כי ברוב הימים — ימי המש או עשר שנים או ימי-

ישכון, יפלו נתיב לידים לעשות או להדול, כי יתן
איש מבספה מעתו או מכחו לאחד החפצים ויתמכר
לו וירבה לעבוד עבודתו. יהיה החפץ ההוא מעתה
קרוי אל לבו, מאהבתו ומחמלתו את מעשי ידיה הוא
יראה אך את אורו ולא את צלליו ודרש אך טוב לו
והאמין בכחו — בכח החפץ שהוא נתון לו כי עז
הוא להולל נפלאות ובאהריתו כי תשגא מאד. "הצעד
הראשון הוא הקשה" ומשם והלאה — כל דרך איש
ישר בעיניו. לא קמו סופרינו העברים למליצים
ולדורשי טוב לזרונם במאמריהם בכתי-העתים העברים.
לא חזו בו נכבדות, עד אחרי רדתם אל יער האשפות
הזה (לא ללקט משם פנינים — כי אם להשליך
שמה את פניניהם הם...) ואחרי מלאם את יסוק
הספרות מאשפתו...

אין חפץ איפוא להתוכח בענין הזה ולאמר זה
בכה וזה בכה, עד אשר תקצר נפש הקוראים במרם
יתבררו ויתלבנו הדברים, ואולם לו יש שומע לי, כי
עתה יעצתי, לשום הפעם את המעשה תחת ההלכה,
את הנסיון תחת הגיון : ננסה איפוא להוציא לפעולות
אדם אחת אחת את שתי הדרכים האלה — את
דרך התרגומים מעברית לרומנית ואת הדרך האחרת :
עברית לבדה — ונראה מה תוצאותן. לאחוז בזה וגם
בוה יחד כעת אחת לא נוכל מכלי השחית הכל, כי
אז תרבה עלינו העבודה מאד ולנו אין די עובדים
לכל המלאכה. ובכן זה הדבר אשר נעשה : אנחנו
נחליץ חושים כל תופש עמ, כל מרים תרוסת כסף,
כל איש מעשה וכל איש ישפתיים, ער ועונה באהלי
יעקב, ונעבוד ישכם אחד להגדיל ולהאדיר את המפעל
הזה, את תרגום פרי ספרתנו החדשה ללועזית, עד
אשר הכמתם בהוץ תרונה ומלאה הארץ דעה את פרי
רוח סופרינו, משוררינו וחזונו העברים. נשימה מועד
לכל המלאכה הזאת חמש או עשר שנים או ימי דור

ממנה מעיל לספר תורה אחרי מאה ועשרים שנה...
והחושן שלבשה על לבה מדי שבת בשבתו — זוהי
באמת אבדה שאינה חוזרת, שאין לה תמורה. את
החושן הזה הביאה לה חמותה ע"ה ליום כלילותיה,
יקר המחיר היה ומכלל יופי, רקמת ציוריו מחוטי זהב
מהור עם נקודות הכסף — כסף אמתי... וצא וחשוב
את כל כלי ביתה ורהיטיה, את כליה של פסח על
העליה הכל, הכל הלך לטמיון, נהפך לגל של אפר
בלי שריד ופליטה, והיא נשארה בערום ובחוסר כל...!
באמת היה לה פנאי להציל את הכל, אלמלא
התמהמהה והיתה זריזה בעוד מועד. רחוק ממנה בקצה
העיר נפלה הדליקה, וכלם רצו למקום המעשה, ולא
עלה על לב איש, כי תקום רוח סערה ללכות את
האשה ללהבת שלהבת ושכחה לשונות ללחך את
הבתים מקרוב ומרחוק. באותה שעה היתה רחלי עסוקה
בהוצאת כלים וחפצים ממעון נכדה, הדר קרוב למקום
השרפה, ובשובה כבר אחזה האש בפנת גג ביתה.
כמוכת רעם עמדה עניה זו ותמהה. מנין לה להאש
הכה לשלוט גם בביתה ? זה ארבעים שנה הוא בשוח
באחריות אצל קובי"ה ושכינתיה ולא אונה לו כל רע !
ספרים קדושים ממלאים את הארונות אשר מסביב
לכתליה, ושני ספרי תורה בארון הקודש, ותורה חלא
מגינה ומצלת ! עיניה מתבלטות מהוריהן וסוקרות

היא ערה, ובהקיץ ולא בחלום היא רואה את משאת
העשן המתמר ועולה משואות ביתה, את המעשנה
הערומה והישחורה הנצבת באמצע כמצבה על בית
עלמין, שלשת הכתלים שנמדקו ונטוים לנפול וכתל
המזרה שנפלו, כמו העם כיום הכפורים בשעת העבודה,
מלא קומתו ארצה, כאלו הוא סתביש להביט בחורבן
הבית, ורוצה לסוכך בגופו על מקום ארון הקודש...

ומה גדול נזקה בשרפת הבית, רבשעי ! כל
עמלה במשך כל שנות חייה עלה בדקים אחרים בלחב
השימימה ! חצי תריסר זוג פומקאות מנוונות לכל ימות
השנה וזוג אחד לבן ליום הכפורים, עשר כתנות
ובניהן שתים חדשות עשויות לפני שנתים, אבל גם
השמונה היו טובות, אעפ"י שעורן אצלה מימות חתונתה.
כל חור וסדק היה מתוקן ומטולא, ולא היו חסרות
אפילו כפתור אחת, אפילו לולאה אחת, והבד היה בד
טוב, הגון ואמתי ; עכשו בד כזה הוא יקר המציאות
ואולי אינו בנמצא כלל. לפנים עשו הכל על צד
היותר טוב, בד היה בד, יפה מלבר ומשובה מלנו,
ובזמן הזה הכל שוא ושקר ומוזף, בפנים אין כלום,
אין חזק, אין תוקף ואין עוז, קורי עכביש ולא יותר,
הכל נטוי רק כלפי הוץ, כדי לרמות את הבריות
ולסמא את העינים... בגדי שבת שלה שנישרפה מטפחת
המשי הכחול, ישעמפה בה ראשה, אשר השכה לעשות

פיליטון

רחלי הצדקת.

סאה ישעיה פובס — פרמישלאן.

כמעט נטרפה דעתה של רחלי הצדקת עליה.
מוחה לא היה יכל לקלוט, איך אפשר הדבר ? היתכן
שיארע גם לה אסון נורא כזה ? מדוע עלה גם ביתה
על המוקד בתוך שאר הכתים הנשרפים, ביתה שלה,
שבעלה הצדיק ז"ל קים בו חציו לר' וחציו לבם, והקציע
בו שני הדרים מרוחים לכבודו של מי שאמר והיה
העולם, ויסד קלויו לכל פרטיו ודקדוקיו, כתב ישי
ספרי תורה, וקנה ספרים קדושים הרבה, ולא פסקה
גירסא ותפלה מתוכו יומם ולילה, ועל בית כזה תצא
מארה ותהי בו יד האש שליטה !...

שמה חלום רע מכעת אותה, ועוד מעט והקיצה
וראתה את ביתה עומד על תלו, והגיע רעש המתפללים
והמולתם אל חדרה, וקולו הנעים של נכדה, הבוקע
ועולה והגדיל על כלם בחזרת התפלה, וממה גם היא
בחרדת קדש ורקדה עם הקהל יהודי שלש פעמים :
"קדוש קדוש קדוש..." אך לא לא, היא אינה ישנה,

על המצפה.

לשאלת המלמדים.

להסתדר אפשר רק לאנשים, שהכל או חלקים ידועים בחברה צריכים להם, שלא יתכן כלל לגבי המלמד, כי אם תהיה יד בית-הספר רוממה, ישאר המלמד ככלי אין חפץ בו ואחת היא אם המלמדים יגועו ברעב כל אחד בפני עצמו, ביחידות או אם יתאחדו לאגודה וכלם כאחד ימותו ברעב, בצבור. אבל בכל-זאת תהיה יש והיא תביא תועלת כפולה; תועלת למלמדים ותועלת לבתי-הספר. אם רוצים אנו, שבית-הספר העברי יעלה למרום תעודתו ושיתן לנו את אשר אנחנו דורשים מעמו, ולא יהיה כער עתה מקום, שהחורים שולחים שמה את בניהם ובנותיהם, רק לשם הפטפוט העברי בלבד ולשם ספורט בעלמא. יען כי אחרים עושים כך — אלא מרבו רוחני במובן היותר מקיף של המלה, שהילדים יקבלו בו חנוך דתי ולאומי כאחד, ושיתאים לדרישותיהן של הישגות החכמה של עמנו, אז על הסתדרות בתי-הספר והסתדרות המורים העברים להשתמש במלמדים, ללמדם בקורסי-ערב ובין הזמנים לחנך את הילדים באופן מודרני ועפ"י השטח המבטיח ואח"כ לתת אותם למורים בבתי-הספר העברים תחת השגחה תדירית של ההסתדרות הנזכרת למעלה, כי המלמד, בתור איש נאמן ליהדות ומתקבל לכל העם באמונה, הוא האיש היותר הגון וראוי למלא את תפקיד החנוך.

שיש צורך, שבית-הספר העברי יהיה דתי, לזה הודו טובי המורים שלנו וגם הסתדרות בתי-הספר העברים הכירה בזה, ובשעתו הודיע "המצפה" ע"ד החלטתה, לתמוך בשנים שלשה בחורים מחובשי בית-המדרש, החפצים להשתלם במקצוע זה. אבל אין הקומץ משיבוע את הארי, לזה נחויץ בית חנוך מורים, שאין לפי שעה ביכלתה של ההסתדרות ליסדו.

האם יאבו המלמדים להסתפח אל הסתדרות בתי-הספר העברים ולעמוד תחת דגלה? לישאלה זו אין מקום כלל, כי מדוע לא יהפצו? הלא מוטב להם לעמוד תחת השגחתו של ועד קבוע אחד ומשכורתם תהיה שלמה ובטוחה (מבלי התחשב, המבקר הוא התלמיד את בית-הספר או לא), מכתת רגלם בכל זמן לבקש אחרי תלמידים ולירא תמיד מפני הבעלים, שכמספרם כן מספר הדעות, אשר המלמד צריך כצאת ידי בלן, שששכניצח.

ש. ז. יעבץ.

בנות ישראל בשבי.

עד כה נזדונו גונבי הנפשות בשכנינו המזכירים, לקחת בשבי רק נערות יהודיות מבנות י"ד ומעלה, שעל פי החוק רשות בידן להמיר דתן בלי רצון הוריהן. עתה מתרכזים מקרים, שיקחו בשבי גם ילדות קטנות מחיק הוריהן ויחזיקו בהן למרות צעקות האבות וימירו דתן. אם נחשה עתה ולא נזכיר את ארגוני הממשלה הובתם, להגן על החקים ביד חזקה, אין שום יהודי בטוח עוד בילדיו, כי הצפת גוזלי הילדים הולכה

למה ומדוע? שמא יש דין בלא דין! מה פשעי ומה חטאתי, שלא היתה לי שעה אחת של קורת רוח מימי? וחיי הם שלשלת ארוכה של פורעניות ופגעים ואסונות, אסונות...!

בעינים מרומות מזוקן, מבכי ומעשן יושבת רחלי הצדקת בערב שבת סמוך לחשיכה על אֶזְן אחת אצל ביתה הנשרף. צער עמוק ענקי פולח את קרביה, דומה שנשמתה מפרפרת שם בין הגחלים העמומות ומלבה מתאכזרת גאות העשן, השמש רפתה לערוב וישולחת קרניה האחרונות על החרבן הנורא ועל ראשי המעשנות המזונקות ועולות ומרקיעות שחקים. יד קטנה ורבה נוגעת בערפה המקומט של הזקנה.

— סבת! ישעת הדלקת הנר הגיעה.

כחיל לשמע פקודת שר צבאו קפצה רחלי הצדקת ממקומה, גוה העקום הזדקף והתישר ובצעדים מאושישים היא מסהרת אחרי נכדה ומסננת מבין שפתיה:

— אף-על-פיכך צריכים לברך לו לחשי,

על נרות של שבת!

בצעדים אטים ובלי שאון והמולה הולך בית-הספר העברי או במלים יותר ברורות: החדר החדש והמתוקן וכובש לו מקום חשוב בעולמנו היהודי. בכל עיר ועיר ובכל כפר וכפר, מקום שעשורה יהודים דרים בו — בתי-ספר עברים צצים ועולים כנמחים וכפטריות חדשים לבקרים. ואף-על-פי שגורל רבים מהם כגורל הקיקיון של יונה, שכן לילה היה וכן לילה אבד ואף-על-פי, שרבים מהם מתקמים בתנאים קשים, בכל-זאת עתיד מזהיר נשקף לבית-הספר העברי, ואעפ"י שבית-הספר העברי לא נתן לנו עוד את הטוב המקווה, אבל כבר הספיק להראותנו המגורעות והאי-סדרים שבחדר הישן, ומכיון שהשביח את מעמנו במדה ידועה, אי-אפשר לנו כבר להתרגל שוב לחדר הקודם הישן והרינו שואפים לחדשות, למהפכה, ואפשר לנבא מראש על בית-הספר העברי, שיירש את החדר הישן והימים לא ימשכו, וכבר אנחנו רואים תנועה עצומה במקצוע זה: לפני שנה נוסדה הסתדרות בתי-הספר העברים, שמטרתה לאחד את כל בתי-הספר העברים תחת השגחת ועד קבוע, אשר ינהיג תכנית אחת בכלם והעיקר להביא את בית-הספר העברי למדרגת "בית-ספר מבע" — כבר אמרנו שקרוב הוא היום, אשר בית-הספר העברי ינחל את מקום החדר הישן ובכך מתעוררת השאלה: המלמד מה יהא עליו? כלומה, אם יבוא עם בית-הספר העברי גם אלימנטים אחרים בתור מורים — מה יעשו המלמדים העניים? מאין יביאו מרף לביתם אלפי האנשים, שמצאו את מחיתם במלמדות? ישנם כאלה, אשר יעבירו בקולמוס על שאלה נכבדה זו ויכטלו אותה, כאמרו: כשם שלא התחשב שום אדם עם אלפי בעלי העגלות, בשעה שנבנתה מסלת הברזל וכדומה, כך אין עלינו להתחשב עם מאות היחידים אם יש בבית-הספר מובה ותועלת לרבים, יעשו המלמדים מה שיעשו ואין אנו אחרים בעד. אבל האנשים, אשר בלבם נשארה עוד לחלוות של היהדות הישנה ואשר לזכר הימים שכלו בילדותם בחברת המלמד געגועי קדש יתעוררו בקרבם, לאנשים האלה קשה להסכים לרעיון זה, שהמלמדים, כלומר האנשים, שהדליקו בלבבותיהם את נר ד' יצאו מחדריהם וידיהם על ראשם, כי כידוע המלמדים שלנו אינם בעלי הון וגם ממלמדותם לא חשכו כסף כדי לכלכל את שיבתם וגם למלאכה אחרת לא יצלו ומה יעשו למען לא יסבלו חרפת רעב? זו תורה וזו שכרה? ובל בעל נפש יפה צריך להסכים להם ויחד למכס עצה במה לקדם את פני הרעה. — הסתדרות — כלי זין זה המציאו בעת האחרונה האנשים החלשים, להשתמש בו נגד התקיפים מקפחי פרנסתם, אבל האם יכולים גם המלמדים להסתדר? לא ולא! כי

דור אחד — אשר נקדיש לעבודה הזאת וברוב מאמצי כח נגיע אל משא נפשנו. אני חושב, כי אין כל סבה לאיש-ריבי הנכבד לבלתי קבל את ההצעה הזאת או את הפשר הזה, ואף כי עתה בהקדמי, לזמן, את דרך-המעשה אשר יבחר הוא, לדרך-המעשה הטוב והישר בעיני.

ועלי להוסיף עוד אך דבר אחד קטן: הצעתי כבר נעשתה ותוצאותיה כבר נראו ועודן נראות ביום לעינינו; כי הנה כנודע הרבינו לתרגם בכל דור ודור לכל לשונות הגוים מיטב תפלותינו ופיומיו ומבחר ספרותנו הישנה והחדשה כבר תרגמו אישכנזית ובלשונות אחרות: שירי יהודה הלוי, נעים ומירות ישראל בגולה, אהבת ציון, גולת הכותרת לכל ספרותנו החדשה (הספר אשר תרגם לפני שנים רבות גם רומנית) ועוד ספרים וספורים ושירים וחזיונות רבים — מלבד ספר הספרים, אשר תרגם גם בעת החדשה פעמים אין מספר מבני-מנחם ועד ד"ר ברנפלד, ומלבד ספר הבונה הגדול גרין (המתרגם ללשונות רבות וחלק ממנו גם לרומנית) אשר יש בכחו לתת חן גדולינו חכמינו סופרינו בעיני קוראיו הרבה יותר מכמה תרגומים, גם הנה בה"ע הכתובים רומנית לעברים נותנים לפני קוראיהם תרגומים מספרים עברים זה ימים ושנים, גם ביבוליותיקות והוצאות שונות עבריות-רומניות לא הסרו בשנים האחרונות ולא יחסרו גם היום.

והאמנם יש מקום להאמין, כי תעשה עתה הדישה בארץ? כי התרגומים ברומנית ישיבו בכחם נפלאות, אשר לא נראו בכל הארצות כל ימי תקופת התרגומים וכי, אם נשוב לגולל את האבן ההרה, נגיענו הפעם עד הראש ולא נכשל ולא נפול אחורנית? היבטת הרב החכם, מנן אגדת "הצעירים המשכילים", היוכל להבטיח אותנו, כי בשוכנו לנסות את המסות האלה לא נאבד לריק את הזמן היקר לנו עתה מאד? לא אדע; וגם דואג אנכי כי כזירגון — אשר שמוהו בראשונה גם אותו למליץ בין העם ובין היהדות — כיהדות המתרגמת ללשונות נכריות, יבאו רק לדחק ולא לקרב, להפריד ולא לחבר וכי אחרי כל העמל והעבודה ואבדן עת וכסף וכשרון המעשה יגיע אלינו בדבר המיטור:

אתה תנוסס (segeln) ימין, רעך שמאל.

למען נסות את הגלים,

ואשר כצי אדיר נראה עוד תמול,

התפורר לשבבים קלים

(גתה)

ואולם אדת אני יודע: בשבעה דרכים רחקו צעירינו מעל היהדות מראשית ימי ההשכלה החדשה ועד היום, ובדרך אחד ישובו אליה — בדדו ש השפה והספרות העברית מן המקורות הראשונים.

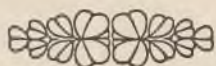
מבש"ן.

וסלוי.

חם ושלום, לא נהנה מהן אפילו פרוטה ולפיכך זכה בימי זקנתו לכנוי צדיק בפי כל יושבי פרשדונה, וממילא היתה היא, אשתו, לצדקת, ומי כמוה יודע איך השם הזה היה הולמו, נאה ויאה לו, הוא היה יהודי כשר מלא כל מדה נכונה המביאה לידי פרישות וטהרה. במחוננו ודבקו בו בדי היו בלי קץ ותכלית והיה מרכין את ראשו לכל גל וגל בהכנעה רבה, והיה מצדיק עליו את הדין בכל חומר המקרים שקרוהו. בן יחיד היה לו: צעצוע, כלי-ספואר, צנא מלא תורה ויראת שמים, אספקלריא מאירה והשכינה כביכל שרתה עליו, אדם כזה אי אפשר שיאריך ימים והוא מת, כל העיר התאבלה ובכתה עליו תמרורים, האם הנאווה צעקה עד אשר נחר גרונה, והוא, האב, בא אל הבית, צער עמוק, עולמי, אינ-סופי חרוט על מצחו, אך הוא אינו מיבב, אינו מקונן, בעיניו לא נראה אף רסס של דמע, בצעדי און הוא צועד על פני מתו המוטל לפניו ומשתיק את המקוננות ברצינות קולה, קורע ומברך בקול רם: "ברוך דין אמת!" זה היה כחו לאלקיו! הוא היה גבור בכחחוננו, עצום בהוכחתו הפנימית, שכל מה דעבד רחמנא לטב עבד, אך היא אשה חלשה וקטנת אמונה אינה מגיעה אפילו לעקביו, ננס לגבי ענק, נקודה קטנה נגדו הגדול, הגבור והמלא במחוק, היא עומדת ומתהרת ומפקקת, לבה תוהא ומהסס: רבשע!

בחרה וסכיה על הגג: היכן הן הפרידות הצחורות, שתסוככנה ככנפיהן הלבנות על מקדש מעט זה? הוא אינה רואה כלום, מבחלה אינה יכולה לזוז ממקומה, אינה יכולה להגיע יד או רגל, כמו יבשו כל עורקיה ועצבי גופה, ישאון ורעש מסביב, צעקות ויללות וקול השמש, אשר סכן את עצמו ונכנס בחרף נפש לפני ולפנים והרכין את ראשו מחויץ לחלון כשידי כפותות על לבו בחזקה ואוחזות שני ספרי תורה וצועק כמטורף: "גיוולד יהודים! הצילו ספר תורה מן הדליפה!" ומי יודע אלו לא חשו להציל את השמש ולעזרו לקפוץ מעל החלון החוצה, אם לא היה מתרחש גם ובא מלאך וצנן את האש וביתה היה קים ועומד יחיד באותה השכונה, שנשרפה כלה... הכי לא חי וקים עוד! אותו המלאך, שצנן לאברהם אבינו את האש בכבשן באור בשרים?...

חבל שבעלה הצדיק שבך כבר חיים לכל חי, בוראי היה עכשו מגין ומציל, הוא היה איש קדוש וטהור, יושב תמיד בקרן זווית בקלויו שלו ואינו מפסיק משנתו, לא היה לו בעולמו של הקב"ה אלא ד' אמות של ההלכה והיה מסתפק בפת לחם יבש וכוס תה, ואם גם זה חסר היה מסנף את נפשו וצם ולא נזקק לבריות ולא התרים מכה כלפי שמים, כל ימיו עסק בתורה ועבודה ובקבוץ נדבות בשביל אחרים והוא —

זה לא יזיק, אין להאשימה. אם היה דיקן קצת, גם זו מעלה ולא חסרון. בקצור מה שהוא הוא. אבל עשיר היה (ביננו לבין עצמנו נוסף עתה על עשרו עוד סכום הגון) עשרו גדל מיום ליום, ולא ידעו מאין: אלו אומרים, כי זכה בגורל, אלה כי יש לו איזו מכונה, לעשות שטרות כסף, ומה לא אמר, הבריות עליו! אך מה לו לשים לב אליהם? הוא חי לו חיי-תענוג ותו לא. פתאם התפשטה שמועה בעיר, כי ר' מאיר אייכנברג פשט את הרגל... איך זה? היתכן? אין איש חפץ להאמין ובינתים והוא עקר את רגליו ונושיו באים לביתו, והילד איננו! לך צעק חי וקים! מבקשים, מחפשים בנרות, איננו. ואף בל החפצים היקרים שבביתו, אין זכר מהם! בקצור (למה לי להאריך בדברים אם הדבר עצמו נעשה במהירות נפלאה). הודעתם כמה בסף השאירו אצלו נושיו? לא פחות ולא יותר ממאת אלף כתר!! אך החדוש שבדבר הוא זה: ראשית שלא הכירו בו ובביתו עד הרגע שנודע הדבר. הנה זה לפני שבועים השיא את בתו לאיזה "נכד" ונתן לו ששים אלף כתר, ולכמה עולה חתונה עם רבי כמדומי שידועים אתם? ושנית איש כזה, ר' מאיר אייכנברג, מלתא זמרתא, ר' מאיר אייכנברג המחמתן לכל הרבנים! ועשה נבלה בזאת. באמת קץ העולם בא. אך מה יכולים אתם להבין? כן מאיר אייכנברג פשט את הרגל! ויכרח... קץ הספור... אני לא ידעתי מה לענותם ונפרדתי מהם וכל הענין תמוה לי.

פריידיא שטיין.

אמר המחמט, בודאי גם לכם תמוה הדבר, מה ענין שמטת כספים אצל התוכה שלי? איך ולמה אני מכנים אחרים למחיצתי? את האמת אגיד לכם, אני חפצתי לדרוש בשבוע הזה על פשיטת הרגל של המתבוללים המיוחסים, שהיו עד כה "עוסקים בצרכי הצבור" שלנו ועתה השליכו עצם לנושיהם בתור השתדלות אצל הבארוז ביגרת ופרסום קומניקאציות ואינטרוויוואות. כמה פרוצנטים המה משלמים בזה, איני יודע... חפצתי לדרוש על פשיטת הרגל של הנוצרים-סוציאליים, שבניניהם נהרסים אחד אחד וחרפתם נגלה, נושיהם מתקצצים ודורשים והם משתמטים והנה באה פריידיא שטיין ושלא במתכון כתבה משל יפה לכל מה שחפצתי אני לכתוב על פשיטות הרגל הפוליטיות, והמשל דומה לנמשל במעט בכל פרטיו ודקדוקיו, בדקו ותמצאו. ומשום החדוש שבדבר הנני מוסר לכם את המשל תחת הנמשל.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. יהודים יפים בעירנו סובבים בעיר לאסוף חתימות מאת גבאי בתי התפלה על בקשה למנות את בן בתו של הה"ג ר' שמעון סופר זצ"ל לרב אב"ד בקראקא. בבאם אל גבאי בן תורה ידע מה לענותם, כי למען חלק בבוד ליהודים יפים לא ימסור בשם כל עדתו את הרבנות הקראקאית לנכד בעל זקן יפה, שכל מעלתו היא שאינו ע"ה ואין לו תעודת מטורה. ואולם בכואם לגבאי ע"ה יבחר מפני הדר היהודים היפים ויחתום בהדרת כבוד על הבקשה בטרם ידע מה ידרשו ממנו. הננו מעירים עוד הפעם את בעלי הבתים בקראקא, לשים לב סוף סוף להשאלה החשובה הזאת ולא יתנו את קרובי הקנדימ, להוציא הסכמות בערמה מידי גבאים בורים, שאינם מובשרים לחוות דעה בזה. די לנו שנכדים יכבשו את הרבנות בערים קטנות בירושל, להתפסס חנם, הגם את הרבנות הקראקאית תתנו בירושה לנכד, שאין בו יותר מיוחסות? קראקא. בשנת תרס"ג הקדיש הרב ר' זעליג הירש שטייף פה סך כ"ה אלף כתר, שחשך מפיו ממש ומסרם לראשי ח' "אסיפת זקנים", להוסיף את פרי הקרן הזאת על הקרן עד סוף שנת 1909 ומאז והלאה יחלקו פרי כל חקרן לששה חלקים, ששית אחת שייך לחברה וחמש ששיות יחלקו הגבאים לששה בעלי מלאכה יהודים הגונים ורשים או לאלמנות עניות תגרנות. בשנה הזאת יחלק הכסף ביום ג' דחומים. הבקשות תשלחנה אל ראש הח' ד"ר רפאל לנדא עד חצי ספטמבר. הגבאים החליטו לקבוע בכתל בית הח' לוח אבן לזכרון. הנדיב הזה הקדיש גם סך י"ב אלף

מתאמצים להתחבב על העם ולעשות אידיאלם לקנין כד ישראל, הם מתרחקים ממנו ומקניטים אותו לפעמים במעשיהם ובדרכיהם וגורמים חשד בלבבות קהל עמנו בתכליתם ובמטרתם. הוי משכילים, מתי תשכילו!

פיריטון קטן.

פשיטת הרגל.

כאשר סרתי במקרה לעירה הקטנה ששמום הכרתי מיד, כי איזו חדשות בה איזה מאורע קרה. בשוק, ברחוב ואף בסמטאות היותר צרות נקבצו כנפיות כנפיות של יהודים ובכלם משוחחים בכבד-ראש ומתפלפלים בהראותם תנועות-יד משונות. מאליה התעוררה השאלה בלבי ומאליה התפרצה מנווני ושאלתי: מה זאת? מה קרה?... ותשובה מספיקה ובוררה על שאלתי זאת לא מצאתי... כי הדבר כשהוא לעצמו, פשוטו כמשמעו, הוא מעשה שכיה ואינו כדאי להרעיש בשבילו עולמות. הדבר צריך עוד באורים, מעטים ונמוקים, לדעת מדוע הרעיש כל כך את העירה. בתחלה ענני אחד במלים פשוטות, בדוחני בקש: ר' מאיר אייכנברג פשט את רגלו לנושיו! הנה מספיק לתת טעם להרעשת-העולמות, שהם עושים?! בשום אופן לא! הלא הדבר כשהוא בפשטותו הוא דבר של מה בכך, שאין כדאי למפל בו. וכי מה? האין פושטים את הרגל בעולם? וכי לא רגילים אנו בדברים כאלה? לכן כאשר חזרתי ותמהתי על המענה, אמרו לי: תשובה כשאת עומדת על רגל אחת אין פנינו רצונך להסתין מעט? ונספר לך את כל הדבר כהיותו, בשלמות ובאריכות ובאותיות גדולות ובחירות. ואני בעל כרחי עניתי אמן, ונספחתי גם אני אל אותה הכנפיה, ואחד מתחיל לספר: "מאיר אייכנברג פשט את הרגל באופן נפלא: הוא..."

"שומה רמאי, צועק השני, איך אתה מספר? הן הכסתח למסור הכל באריכות ובשלמות ובאותיות גדולות ובחירות! הא לך מעשה עם אותם החזוירים, שבשעריהם יש מכל טוב והכסתח דפוס יפה וכשאתה פותח את אותו המחזור אין בו אלא: את זה וזה תמצא שם ושם, והאותיות בה ממשמששות עד שאי-אפשר להתפלל בו. כך הדבר גם אתו. בזה הרגע הכתיח והנה כבר חפץ לימות. אם תספר, ספר מן הראש עד הסוף ויהיה איזה טעם, איזו צורה לספורך ולא לחטוף באמצע!" והלו מתחיל.

"ראשית חבמה צריכים אתם לדעת, כי ר' מאיר אייכנברג זה היה, כלומר נעשה, בפעם אחת לגביר עצום והתחתן עם הרבנים היותר גדולים והתעטף ביחוס היותר מזהיר..."

"גנב מדוע אינך מספר על יחוס עצמו של ר' מאיר ודוקא על יחוס אחרים, שהוא בפי דבריך התעטף בו, אני חושב להפך, כי אחרים התעטפו ביחוסו! מדוע אתה פוגע בכבודו, הן ר' מאיר הוא ש"ב, קרוב לאשתי ואיך לא אריב את ריבו?! גם זה ספור, הוא פוסח על יחוס עצמו, שזה העיקר ומתחיל בשדוכים."

"כן, שבחתי — מתנצל הראשון בלעג על שפתיו — כי ר' מאיר הוא קרוב לאשתו של שראליקי "צפור"!" איך זה? מדוע אתה דוקא מונה אותי לקרוביו הראשונים, בעוד שאני הקטן בהם! מדוע אינך מזכיר את יודל שרהצים ועוד במוהו! אמור - נא לי מדוע לבך כה רע על ר' מאיר? ההרבה כסף אבד לך אצלו? ההשארית שם את ירושת סבתך?"

"טוב אפוא, לא אשכח עוד מעתה, למנות את כל יחוסו של ר' מאיר. מצד אביו הוא קרוב לך, אבל מצד אמו הוא באמת מיוחס גדול. אמו היא נכדת — זכותו תגן עלינו! התבינו? אך לא זה העיקר, העיקר, שהוא בעצמו איש נכבד, חסיד וטוב לב וחשוב בין ה פ ר י צ י ם ."

"מה אתה אומר? חסיד וטוב לב? יקחהו השד כאשר הוא עם חסידותו וטוב לבו, בלב כזה עוד לא נברא מיום בריאות-העולם! כשלא הייתי פורע את שטרי באותו רגע, שהוא קבע לי, היתה ממש סכנת נפשות! לולא הפסוק "בנפל אויבך אל תשמה" הייתי רוקד משמחה, הוי כמה היה מתרחץ בדמי! שמעתי, כי שלחו לו היום ברכת מ"מ... אך הוא הלא איננו!

וגדלה. החובה עתה על כלנו, בלי חבדל מפלגה וכתה, להלחם בחזקה נגד הפרת החקים הגסה הזאת. אימת נחלי הילדים נפלה על כל העם ומי שיש בידו למחות ואינו מוחה ימשוך על עצמו חמת העם. מקרה חדש מראנו עד כמה הגיעו החצפה והפרת החקים בזרז בענין הזה. ילד יהודי בן שנתים בכפר אצל גורליץ נמסר מאמו העניה לאומנת נצרית, כאשר בקשה אמו להשיב את הילד אליה לא אבתה אומנתו להשיבו באמרה, כי כבר טבלתו לשם הדת הנצרית. פרנס הקהלה בגורליץ מר אליעזר לנדא פנה אל עורך-הדין הקראקאי ד"ר רפאל לנדא, שדרש מאת ביה"ד שם, להקים לילד אפטרופוס יהודי מתוך קרובי אמו. ביה"ד מאן והקים לילד אפטרופוס נצרי. עורך הדין ד"ר לנדא ערער על ההכרעה בבי"ד הגליל ביסלר ושם נתמנה יהודי לאפטרופוס והוא דרש, שימסרו לו את הילד. אומנתו הנצרית ערערה על זה לפני ביה"ד הגדול. הוא צוה לערוך משפט חדש, שלא נגמר עוד. בינתים דרש ד"ר לנדא מאת שר המחוז בגורליץ, לבטל את המרת הדת, שנעשתה שלא בדיון, שר המחוז דחה זאת באמרה שהיתה רשות לאומנת להמיר דת הילד. ד"ר לנדא קרא תגר על עבירת החוק של שר המחוז לפני הנציבות בלבוב והיא פסקה, כי אמנם המרת הדת היתה שלא בדיון והילד הוא יהודי. עתה מחכים בכליון עינים, לראות אם יגין ביה"ד על החוק ויצוה להשיב את הילד לידי האפטרופוס היהודי או לא. אין צרך להגיד, שהד"ר לנדא עמל בכל המשפט הקשה הזה חנם. אבל מדוע הוא יחיד בעבודתו? מדוע אין הצבור תובע עלבוננו? נגד צבור שלם יתיחסו בתי הפקודות באופן אחר. חצפת הגנבים ועווריהם הוא תוצאת שתיקת צבורנו. על-אדות בת ישראל אחרת, שנפלה בשבי ביד אכרים, מודיעים אותנו ממאריאמפול אצל סטניסלב: בכפר דעליאב הסמוך לעירנו נעשו בשבוע שעבר שמונה ופרעות ביהודים הגרים שם. האכרים פוצצו החלונות בבתי היהודים, הכו ומחצו כל יהודי שפגשו בלי חמלה. סבת הפרעות היא נערה יהודית, אשר החזיקו האכרים בשבי להמיר דתה. הנערה, שהשתוקקה לשוב אל בית הוריה, אשר בכפר סמוך לפודהאיץ, גלתה חפצה זה ליהודי הכפר. כמובן מהרו היהודים להצילה ואחד מהם רתם עגלתו והוליכה אל אביה. זאת העלתה חמת האכרים על היהודים והשתוככו כהמאות השחורות ברוסיא, ואולם הודות להשתדלות הרב במאריאמפול אצל שר המחוז בסטניסלב הושבה המנוחה בכפר ואולם עוד היהודים חרדים על נפשם ועל הונם.

שני חשבונות.

שני חשבונות קבלנו בשבוע הזה מכסף הנאסף בשביל ארץ ישראל, חשבון כסף החלוקה מכולל גליציא וחשבון הכסף, שנאסף בכל העולם לקרן הקימת, לקנות בו קרקעות בארץ ישראל ולהושיב שם יהודים, הרוצים לשוב לבנות שוממות ארצנו. כסף החלוקה יחלק לעניים זקנים, העולים למכות גופם ונשמתם הם, לתועלת יחידים וכסף הקה"ק משמש למכות כלל ישראל, לתת לעמנו תקוה ואחרית טובה בארץ אבותינו ולהקל ראשית קבוצ גליות. לאיזו נדבה יש תכלית יותר רם? הוי אומר לנדבת הקה"ק, מספקים אנו אם יש בעולם אדם אף שומה, שישפוט אחרת. ובא וראה איזה חלוק יש בין שני החשבונות. לחלוקה נאסף בגליציא העניה לברד ולא בכלה בשנה אחת, בלי שאון ובלי רעש 315,179, כתר, מלבד בולל וויזניץ, שחלק גדול מגליציא המורחית שייך לו ומלבד הכסף הרב, הנשלח לא"י מאת יחידים בלי אמצעות הקפה הכללית בדרוהביטש ובוויזניץ, ולקפה הגאומית נאסף בכל העולם בחצי השנה שעברה 177,199 מארק, בשנה שלמה יאסף אחרי כל הרקלמות והכרוזים כארבע מאות אלף כתר בכל העולם, פחות מהנאסף בגליציא לברד בשביל עניים זקנים, שאינם מעלים ואינם מורידים כישוב האה"ק, כי הם אוכלים ואינם עושים, ומתי סבת הדבר? עלינו לדעת את הסבה, אולי נוכל גם אנו להתחזק, לחבב את נדבת הקה"ק על עמנו, שיתנו כל איש ואשה כרצון ובחבה קדושה כל כך. הסבה היא האמונה, שיש למתנדבים בגובי כסף החלוקה, למרות הצעקות והתלונות, מה שאין בן בגובי כסף הקה"ק, שאינם

לשלוש. — באונגרן דרך הפרלמנט סדולה, האבס-טרוקצא, שפחדו מפניה, לא באה גם שם הכל רוצים בשלום והאפוזיציה יראה מפני חמת העם להפריע עבודת הכות. בטורקא מוספה הממשלה לתפוש את הקושרים, שבקשו שוב לנסות להשיב את הגלגל אחורנית כמו לפני שנה. בקשר השתתפו גדולי הפקידים מעבדי עבדאל חמיד. — בפרס גדולה המהומה מפני שפיכת דם הכהן הגדול, כל העם מתאבל, המלאכות והמסחר נשבת והקצף על רוסיא הולך וגדול. — באה שמועה, כי רוסיא שלחה חיל צבא למונגוליה אשר לחינא בדרום סביר ואומרים, כי הברית שכתרו רוסיא ויפן הכילה סעיף סתר, שיפן תכבוש את קוריא לצמיתות ורוסיא את מונגוליה. הוא רוצה לבנות מסלת ברזל מסביר לפקין דרך מדבר מונגוליה וזוהי התואנה לשלוח צבא שמה. חינא חלשה במדינה ההוא ולא תוכל למחות ויפן לא תעזר לה מפני הברית.

שונות. באנגליא הצפונית שבתו בימים האלה ארבעים אלף פועלים במסלות הברזל. רוב ההרישת והמסחר נשבת. וכן שבתו פועלי מסה"ב באמריקה הצפונית. — באבסטיה המערבית פרצה מרידה במלכות. — החולירע ברוסיא התפשטה בכל המדינות והפלכים. רבבות נפשות נגפו ומחציתן מתו. — התרופה ההדדשה למחלת הזמה, שהמציא הפרופסור היהודי ד"ר עהרליך בפרנקפורט, כבר נבחנה גם בווינ במאות חולים וכלם נרפאו בזריקה הראשונה. שזורה תחת עורם. אם לא תשוב המחלה לא נודע, כי ההמצאה חדשה היא. גם בקראקא ובלבוב התחילו כבר הרופאים להשתמש בתרופה החדשה. הוא תעלה ארוכה לפי דעת המציא גם בשאר מחלות מדבקות. — בארץ ישיבת המבצרים באונגרן היה שטף מים רב, שהרס מסלות וגשרים וסחף שדות, כיה נפיש אדם נמבעו. גם בבסאריא ובציר הראשית קישינב היה שטף בזה. באיטליא הצפונית התחולל סער עצום, שהרס בתים, עשרות נפשות אדם נהרגו, בים הצפוני המביע הסער אניות ואנשיהן. — השרב בארצות דברית באמריקה דומה לזה שבאפריקה התיכונה, עבודה ביום אי אפשרית היא, האנשים מתגלגלים בליה בחוץ ואי אפשר לישן. עשרות נפש אדם מתים בכל עיר בכל יום מן השרב. האנשים מתהלכים בחוץ בלי בגדים עליונים ואינם מתביישים. — בימים האלה חסרי הפוליטיקה הרעיושה שמועה את העולם, כי הערצה צוג יוחנן, שנעלם לפני עשרים שנה כאשר נלאה לסבול את מוסרות מנהגי זרע המלוכה עודנו חי. הוא ברח אז עם אשה מבני דלת העם שלקח לו בספינת תרן, שנחלה בעצמה לאסריקה הדרומית ומאז לא נשמע ממנו. אות חיים והכל אומרים, כי ספינתו נטרפה בים. עתה פנו קרוביו אל ב"ד החצר לקים את מותו ולחלק ירושתו. והנה קמו אנשים רבים המעידים, כי הנס"ך יוחנן — שנקרא כבר יוחנן ארט — עודנו חי, זה ראהו בארגנטינה, זה בפאריז, זה בלונדון וזה בווינ. כידוע ברחו גם הערצה צוג לודוויג והערצה צוג לאפולד מהיכלי תענוגות וחיים כאזרחים פשוטים בחוץ לארץ וכן אחות ליאופלה, שהיתה אשת מלך זכסן.

הבולאקים החומסים. ממשלת אונגרן פקדה את לישכת הסמיסטיקה, לערוך חשבון מכל הקרקעות שיצאו מרשות בעליהם במשך שלשים השנה האחרונות בן איזו דת ועם, הוא כל קונה מאין מוצאו ובאיו לישון הוא מדבר. תכלית הרשימות האלו היא לראות אם אמת בפי צוררי ישראל, כי יהודי גליצא רכשו כבר את רוב שדות אונגרן.

בטול הפרופנציות בבוקובינה. בעוד שישלטון המדינה בגליצא עשה עשה לחוק, שלא לתת רישיונות בתי מוינה לעדות הכפרים עכ"פ בפירוש, החליטה הנהגת המדינה בבוקובינה, לזכות את העדות הכפריות ברשימות מוינה, כלומר לשוב להנהיג פרופנציות כמו שהיו, אפי' שהחוק מבטל. היהודים לא יוכלו עוד לשרון וכמה מאות משפחות יהודיות תאבדנה לחמן. פגרום רודגיי. איך משחיתה הרוח השולמה עתה ברוסיא את רגש המוסר של קצת מאחינו מוכיחות התקנות, שתקנו יהודים מיסדי בית-ספר למסחר ליהודים בעיר היהודית כרדיטשני. (א) אסור למנות בו מורה יהודי ומכ"ש מנהל ומשגיח; (ב) בשכנות ובי"ט יהי

כחם בשרהמסחר, כי ימחר יהיש מעשה לגור על השכיתה, למען יהיה גם להם יום הפש, אחד בשבוע, כי עד הנה עבדו בהם אדוניהם גם ביום השבת) אשר אספו אספות ויביעו הלל ושבחה לממשלה ההכמה, אשר הכירה את ערכם ותתן להם לשאף רוח, וישפכו בוז ולעג על יתר היהודים השוטים, אשר יהיוקו עוד באולת הנושנה, לשבות ביום השביעי, תחת אשר לפי הצדק הוא להגות את היום הראשון ביהוד את עם הארץ, אשר בקרבו אנו יושבים ומפתו אנו איכלים ומתפרסו אנו חיים, ועוד דברים יפים כאלה. עתה אחינו בעלי המלאכה והסוחרים הם סן הצועקים ואינם נענים, כי ההוק לא יושב אתו. אך לוא קם בעת היות עיד הדבר במצב פרוקט, איזה מגדולינו, לסיסל בריאשי או בדומה או לוא נתנו ידם כל הרבנים מארצנו, לבקש בכתב-בקשה מאת הממשלה, כי תוציא את בעלי-המעשה היהודים מן הכלל, מטעם שהם שובתים כבר יום אחד, אז אולי לא כאתנו זאת, אך עתה על כי נלוינה?

בארץ הזאת ישנה צרה, אשר אם כי ישנה היא, קרבנותיה חרשים לבקרים, היא "המשלחת" הפרוטסטנטית, שפרשה רשתה פה, לדוג במים עבירים וצודדת נפשות הילדים העברים בבתי-הספר אשר לה בשעורים הנלמדים שם ושל הגדולים — במתח כסף לעיני הגוף והרוח. בכורשט הבירה לבדה פעולתה נוראה, לבד מיתר הערים, אשר עוד לא הרהיבה רשתה בהן. בעיר הזאת מבקרות את ב"ס לעזרות של המשלחת לא פחות מ-שש מאות ילדות יהודיות וב"ס תיכוני שלה מונה ארבע מאות תלמידים עברים. ולמען תפש את היהודים התמימים בלכותם שומרים המה, המסיתים בהם יום השבת והמועדים העברים בב"ס אלה, בעת אשר ילמדו בהם לילדים דעת הברית ההדדשה וקוראים באזניהם כל היום כשם ישיע והעלמה הקדושה. בכל יום השבת, עת הילדים הפשים מלמוד, קרואים הם אל בתי-התפלה הפרוטסטנטים, לשמע אל הרנה, ומקבלים שם עצצועים, אשר יחליפו אותם להם אחיכם בהנם בספריאגדות נוצריות על-אדות חיי משיחם. ולא די בזה, אלא אחרי כלותם למודם בב"ס תיכוני בזה נשלחים הנערים העברים לירושלם לב"ס מיוחד, אשר משם יצאו והיו למסיתים, צודדי נפשות אחיהם מלפניהם.

הדברים האלה אינם עוד חדשים, אך מקרב אחינו פה אין איש מתעורר לקדם פני הרעה הזאת. עוד אין לנו בית ספר תיכוני אחד לעזרות; לעזרים ישנם שנים שלשה, אשר כמותם כאין, בהיות השפה העברית כמין מותר שם ליתר הלמודים. לפי המצב הזה, אם תהפך נערה עבריה לשאב מעט חכמה או לשון, אנוסה היא לבקר בבתי הספר של הנזירות הקתוליות במולדתה, או בבתי-ספר למסיתים בואליה, ומשם הן יוצאות בנפש מרעלה מלמודי הדת הנוצרית. אמנם היינו סופדים אחרים קולם בעתונות היהודים, אשר לנו בארץ, לתכלית יסוד ב"ס עברים לצדד זה, אך זה נשאר רק דבר שפתים ודיוקן הוא לצאת לפעל.

שר המלחמה שלה דבר לפקידיו בעיר הארץ ויבכיר להם, כי בדברי עסק שונים אשר יהיו להם (למעל בנינו בתיים לצבא ובדומה) יחשבו ה"זרים" אשר עבדו בצבא כמו יתר הזרים, כי כן החליט בית המשפט העליון, וככן אין לקחת אותם לעבודות כאלה, כלומר אל ישרי נפשים אלה היהודים — תלא המה, הזרים — אשר ידרשו זכות אורה בעבור היותם גילדים בארץ ולוא גם עבדו בצבא.

אך ב קים הצללים בארצנו יש גם אור. בעת האחרונה שבה התעוררה בין יהודי רומניא תנועה לחבת ציון, ואחרים מעשורנו החליטו לקנות קרקע בארץ ישראל לייסד שם מושבה, וזה הודות לעזר אחד ציוני נלהב ישראל מרקוב (בן יהודי עשיר ודוקא לא ציוני), אשר היה בארץ ישראל ויתר אותה וישיב לרומניא ויעיר רוח אחינו בנאומים חמים, לעלות לארצנו. ליסוד מושבה, אשר תקרא בשם "תקות ישראל", נתנו ידם בראשונה כחמשים משפחות ועתה עולה מספרן קרוב למאתים. ההגברים באגודה הזאת יקנו אדמה מידי הברת ההתישבות פ. ל. ד. ק. וישלמוה לתשלומין במשך חמש שנים ואחר יעלו שמה להתישב באחיות, שכבר התיינה נכונות. לצדד זה היה בזה הד"ר דופין, מנהל תועד הפלשתינאי ויבאר למשורפים את אפני הקניית, ובטוח הדבר, שבעוד זמן מעט תהיה מושבת חדשה בארץ ישראל מיהודים רומנים.

לפני כשנה נוסדה ברומניא, אגודת הצעירים המשכילים ליהודי רומניא, ומגמתם להפיץ דעת ספרותנו בתרגום רומני בין בני הדור הצעיר, כמו תלמידי בתי הליציון, אשר אינם יכולים להשיגה בעברית מבלי דעתם את לשוננו. בראש האגודה עומד הרב ההכם ד"ר נאכט בפוקשאן, העובד הרבה מאד בדבר הטוב הזה. לתכלית הפצת דעת הספרות העברית הלאומית יסדו הוצאת-ספרים בשם "התקות" ומוציאים לעמים קבועות ספרים מוצתת פרי סופרינו העברים וגם משפוח אחרות בתרגום רומני. עד כה הוציאו את הספרים האלה: (1) הזרמים החדשים בספרות העברית, מאת ד"ר י. קלויזנר, (2) החסידים, מאת פרופ. ש. שכטר, (3) נקס-ברית, מאת פרץ סטולנסקי, (4) בדרך, מאת היינריך גרינוי; ועוד יש להם אחרים בב"י, אשר יוצאו בקרוב לאור. נקוד כי המפעל הטוב הזה יועיל הרבה להרמת מצבם המוסרי של צעירינו המשכילים הנוטרים רק ברמי זרים ואת כרמנו יעזבו.

מקרב ומרחוק.

ענינים מדיניים. ממשלת אוסטריא עסוקה עתה לחפש אחרי דרכי שלום בין המשכנים והאשכנזים בכיהם, למען תוכל לפתוח את ועד המדינה. הכל נוטים לשלום ובכ"ז קשה לותר ואין יד חזקה לכוף

בתר לח' מגדלי יתומים. אבל לא רק בכספו הוא עוזר את החברות, כי אם גם בתורתו וכחכמתו. הוא מלמד חנם את הזקנים בקביעות תורה.

נפטר פה בן מ"ו שנה הר"ח הסופר העברי מר פסח בראנדסדורפר בן הקומפוזיטור של החסידים הנודע ר' אבשל מאלר.

מכתב מבוקבינה.

משרנוביץ. לקריאת הד"ר שטרנבר נחאספו בשבוע שעבר צירים שונים מיהודי ארצנו, לדבר על אדות מצבם ולטכס עצה, איך ובמה אפשר יהיה להיטיבן כלם דרשו בכבד-ראש בשאלה המעציבה הזו. נכר היה, שהיא להם לא שאלה פוליטית, כי אם שאלה תהיים — שאלה להיות או להדול. — ע"פ הצעת הד"ר שטרנבר נבחר בהסכם כלל ליושב ראש היועץ הקסרי הזקן מר ה. ווייסגלאן ולמשהו היועץ הקסרי מר טרנר מרדוויץ. בין יתר דבריו אמר הד"ר שטרנבר: "אסון עמנו גדול מזה של כל העמים, כי עמנו אינו גוף אחד שלם ובריא, מה שאין כן בעמים אחרים. לנו אינמרים שונים והאינטרסים הללו כה מסובכים איש ברעהו, עד שכמעט מן הנמנע היא להושיע את האחר מבלי להזיק לרעהו. מעמד אחד יש אצלנו, שאינו בכל העולם, הם אנשי-הדת (לופט-מגנישען). הענינים המדוכאים האלה אינם יודעים לרוב בקבר, מה יאכלו בערב ובערב אינם יודעים מה יעשו בבקר. — הובה קדושה רובצת עלינו, להושיע את האמללים האלה. דעתי היא, שנעשה מיהודים אנשי רוח אנשים העומדים בדרשות עצמם על בסיס נאמן וחזק, אשר יהיה להם גוף חזק ונשמה בריאה — יהודים עובדי-אדמה, אכרים. איזה חכם הרואה את הנולד, בנין עמנו הוא מהורס מאד וההובה עלינו לתקן את בדקינו תוכה ועלינו לעסוק בדבר עכשיו, כי אם אין אנו לנו, מי לנו ואם לא עיבשו אימתי? אדוני! אל יהיה הדבר הזה קל בעיניכם, עת צרה היא ליעקב ואתם אל תשימו ידיכם בהיקסם, בראם כה תעשו והייתם הטאים לפני ד' ולפני עמנו גם לדורות הבאים אהרנו! ... רב לנו לשמוע מישונאינו את הגדופים: יהודים לוקחי רבית, יהודים פושטי עורנו מעל בשרנו, נראה נא להם, שהפצנו הוא להיות הוי המימים וישרים. בלתי אמת הוא הדבר, שהיהודים עצלים הם, תנו להם רק האמצעים לעבוד ויאכלו בזעת אפם את לחמם הדל. — רבותי, אל תפחדו בעד הפרויקט הגדול הזה, בכחנו נגביר על כל המעצורים, לנו לעבודתכם ודי' עמכם! (ומתיאת כפים סעדת) הד"ר דיאמאנט אמר בין יתר דבריו: "לי אין שום ספק, שבני עמנו מוכשרים הם לעבודה וחרוצים הם מאד מאד, גם על שאלת הכסף לא אדאג מאומה, את הכסף נמצא, השאלה היא בעירי רק, אם נמצא את ההימור הראוי? הבה נבהן ותפן חי בירינו יצליח. — הד"ר פרוכט אמר: הסטיסטיקה מראה לנו אכרים יהודים, התבנית היותר יפה אשר לפנינו הוא ארץ אבותינו. שם לנו יהודים העובדים בזעת אפם את אדמת אבותיהם, כי היהודים הרוצים ומוכשרים לכל דבר, תנו להם רק עבודה! היום היפה בחיי יהיה אצל, אם עוד אנו רואים בעיני יהודים עובדים אדמה ולא רק יהודים מוכרי משקאות. הד"ר לופול מסוטישאוו והד"ר ביערער מרדוויץ הביעו את תודתם לד"ר שטרנבר בעד עמלו התדירי בגלל עמנו. בין יתר דבריו אמר הד"ר לופול: "האיש הזה, אשר הודות אנרגיותיו ועמלו הגנו היום גוף אחד פה ובכל מקום, שם האיש הזה לנצח יהיה קשור עם תולדות עמנו, ובנינו, אשר יבאו אחריו, יזכרו בתודה ובחבה את האיש ד"ר שטרנבר, אשר כל עמלו מעורר עד היום הזה הוא רק כעד עמנו ואחינו. — לבדו עוד אנשים שונים ובלם הבטיחו פה אחד, לקחת חבל ולעסוק בדבר. נוסד גם ועד תדירי, אשר עליו לעסוק בדבר, גם למצא את האמצעים הנצרכים לזאת. אנשי הועד הם: ד"ר שטרנבר, ד"ר דיאמאנט, ד"ר ביערער, ד"ר לופט, מר בלוס, מר גולדנר. נקוד שעמלם יעשה פרי לטובת עמנו ולאחינו האמללים..." אפרים דופלער.

מכתב מרומניא.

בעת האחרונה בא שניי לרעה במצבנו ההמרי פה, אשר הפעל אל נכון גם על המצב המוסרי. כידוע נוצר עתה פה חק שביהת גמורה ביום הראשון. שררהמסחר החדש הוא אנטישמי גדול, ויגש תיכף אל המלאכה ויוציא את החק הזה, לא עלתה בי הוהל לדבר בו לפני שנים אחרות אפ"כ נסו להוציאו, לא עלתה בידים עד הנה. על פי החק הזה ימכרו מעתה במשך כל היום הראשון בתי המסחר וההדרשת (אשר עד עתה היו פתוחים עד הצהרים) וגם הפעלים ובעלי המלאכה ישתבו בו. אחדים, כמובן יהודים, אשר עליהם מעיק החק הזה ביותר, נסו לעבד ויענישו. אז נסו אחרים מגדולי סוהרינו ביאסי ובערים אחרות דבר אל הממשלה, כי תתיר להם את העסקים למעמד להצי יום, יושג הם שובתים כבר ביום השבת ולשבת שני ימים בשבוע מוזק לעסקיהם, ולא נענתה להם; ויבאו בעלי בתי-הרשת וסוחרים אחרים מרומנים משתים שלש ערים גדולות (פלוצישט, קאמפנה ועוד) ויפילו תהנתם לפני שר המסחר, לכל ישהית את מסחר הערים האלה, יען כי מרבית האכרים באים העירה רק ביום ביום הראשון ויוסי-השוק הוא להם, ותנתן להם הרשות לסכר ולעסוק ולעבד בחצי היום הראשון, אשר מנעו אותו מהיהודים! למותר הוא להעיר, כי הנזק אשר יבא לרגלי החק הזה לבעלי העסק והמלאכה היהודים גדול הוא, לבד סאלה אשר ימכרו את יום שבתם במחיר הכסף, אשר יכניסו בעשותם מסחר ביום קדשנו. אכן נמצאו אחים פושעים (והם מסרתי התנויות ועורכי החשבונות בבתי המסחר, לאמר אלה אשר הפצו בכל

וכאשר עשה לו הפרופסור ארטעמיעב בגד ארוג מחוטי מתכת, ללכשו בעת עסקו בזרמים אלקטריים חזקים, להנצל מנוקם. כי מצא שהזרמים עוברים ויורדים דרך הבגד ואינם נוגעים בכשרו — אז היה ברור לחוקרי המקרא, כי בגדי הזהב ישל הכהן הגדול היו משמשים, להגן עליו מפני הזרם האלקטרי החזק אשר בקהיק. את ארון עצי שטים מצופה זהב מכית ומחוץ וכפרת זהב עליו הם מדמים לכלי מצמצם כח אלקטרי (קאנדענזאטאר). כדי הארון, שהיו עץ מצופה זהב, קלטו את הכח האלקטרי מאור הדביר וכאשר נגע אדם בבדי הארון עבר האלקטרון בגופו והמיתהו. רק הכהן הגדול לבד ידע להזהר, כי חוטי הזהב שבבגדיו הגינו עליו. את זאת למדו מפסוק מ"ג שבסוף פרשת כהני אהרן (שמות כ"ח): "והיו על אהרן ועל בניו בכאם אל אהל מועד או כגשתם אל המזבח לשרת בקדש ולא ישאו עון ומתו". ושם פסוק ל"ה: "והיה (המעיל) על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות". בדעתנו, כי זרם, שנגשו אל הקדש בלי מעיל כזה, מתו. יש לשער, כי "ולא ימות" האמור אצל בגדי כהנה, מרמז שמעיל הזהב הגן על הכה"ג מפני הזרם האלקטרי של הארון וכתלי קה"ק. מיד אחרי מות נדב ואביהו כגשתם אל הקדש נאמרה ההזהרה לאהרן (ויקרא י"ט) "והיו ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בכאכם אל אהל מועד ולא תמותו". מזה נראה, שהזהרה יתרה נחוצה לכהן בהכנסו אל קה"ק ושתו יין אינו יכול להזהר כל צרכו מפני הזרם הממית. ובעבודת הלויים בשעת המסעות נאמר (במדבר ד' כ') "ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו". ושם (פסוק ט"ו) "וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש ואת כלי הקדש בנסע המחנה ואחרי-כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו". כי אין זה ענין מיתה על חטא קל כזה (דבר שאינו מתאים אל רוח התורה), אלא הזהרה על שמירת החיים מפני הסכנה מוכיחים הפסוקים המדברים על-אדות מקרי מות, שקרו באמת מתוך חסר הזהרה. מות נדב ואביהו מות אנשי בית שמש (ש"ב ו' י"ט) ומות עזה (ש"ב ו' ז'), אפשר שלא היה — כן כתפלפלים החוקרים — ככה הזרם האלקטרי של הארון לבדו להמית, אבל הפחד מפניו עזר לגרום שבין הלב והעצבים, כאשר אך הרגיש הנוגע זרם אלקטרי עובר בגופו. בראות דוד את הסכנה עזב את הארון בבית עבד-אדום עד שהכין לו מקום קבוע בירושלם ואמר (דה"א ט"ו ב'): "לא לשאת את ארון ה' כי-אם הלויים", כי רק הם יודעים להזהר מפני הסכנה.

גם במזבח מצאנו, שהיה מועד לקבץ אל תוכו זרם אלקטרי חזק ובעזרת שמן המנחה הוציא אש אלקטרי מתוכו, לשרוף את הקרבנות, כי אסור היה להביא אש זרה. מזבח הזהב היה כהארון כלי אסף אלקטרון ולפי שבא בתוך הקטרת גם צרי, שהוא אפרסמון (כלום) והוא נודף אד של אחר מתוכו, כאשר הריק הזרם האלקטרי את נצוצות הוצת האתר והקטרת נקטרה. והאש האלקטרית הנפלאה, שאינה מוצתה בידי אדם, היא "האש שיצאה מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים" (ויקרא ט' כ"ד). וכן היא האש מן השמים, האמורה אצל מזהב דוד בגן ארזן (דה"א כ"א כ"ו). המזבחות נבנו תמיד על הגבעות, כי רק מקום כזה מוכשר להשפיע כח אלקטרי למכונה עשירה לזה מהאוויר.

בן משערים חוקרי אלקטרון בזמננו. אך נעלם מהם מה שילד קטן יודע אצלנו, כי רק בחוץ עשו הכהנים הגדולים עבודה כבגדי הזהב, אבל בהכנסם פעם בשנה, ביוה"כ, אל קדש הקדשים, לא נכנסו רק כבגדי בד פשוטים. מזבח אליהו כהר הכרמל בודאי לא היה מצופה מתכת, הוא נבנה כחפזון משתים עשרה אבנים לפי שעה, וגם שם נאמר "ותפל אש ותאכל את העולה ואת העצים". שם אי אפשר למצא אש אלקטריית. נפל איפא היסוד ונהרס הבנין. כן מראה חקירת המקרא הנכרית.

בן משערים חוקרי אלקטרון בזמננו. אך נעלם מהם מה שילד קטן יודע אצלנו, כי רק בחוץ עשו הכהנים הגדולים עבודה כבגדי הזהב, אבל בהכנסם פעם בשנה, ביוה"כ, אל קדש הקדשים, לא נכנסו רק כבגדי בד פשוטים. מזבח אליהו כהר הכרמל בודאי לא היה מצופה מתכת, הוא נבנה כחפזון משתים עשרה אבנים לפי שעה, וגם שם נאמר "ותפל אש ותאכל את העולה ואת העצים". שם אי אפשר למצא אש אלקטריית. נפל איפא היסוד ונהרס הבנין. כן מראה חקירת המקרא הנכרית.

סוד אריכות ימים.

בכל העתים היו חכמים, שחפשו אחרי תחבולות, להאריך את ימי האדם, להתגבר על המות המושל

אנשים חנם בגלל דתם וגם אמריקה כבר שלחה מכתב לרוסיה בדבר היהודים. ראש אגדות היהודים החרדים ד"ר מנכס הגיה, כי יש רשות לאמריקה לדרוש זאת מרוסיה, כי הדבר נוגע גם לה, כי היהודים הנרדפים ברוסיה בורחים לאמריקה ואין רשות לרוסיה לשלוח לה אנשים, שאינם רצוים לה. ציר בני ברית הזכיר, כי גם אנגליא שלחה כבר מכתב כזה לרוסיה בדבר היהודים. וכן דברו צירי חברות רבות. ועד הפרלמנט לענינים חיצוניים והנשיא טפט קבלו את הצירים בספי והבטיחו כי יעינו בדבר ויעשו חפצם. חיים, לא הנם קשים כל כך היו היהודים, במלת "הייתי" דווקא הם את היודין משני הצדדים. (היינט).

האלקטרוטכניקה בתורה.

כבר נגלה כמה פעמים, שהרבה מן ההמצאות החדשות, שדורנו זה מתפאר בהן ומשנה על ידיהן את פני תבל וישובה, היו ידועות לקדמונים, אלא שהם לא ידעו לעשותן לקנין הכלל ולהשתמש בהן לתקון העולם והסתיון בין רוי הכהנים, שהשתמשו בהן רק לעבודת בתי-המקדש לכבוד הדת, כמו שנכלל היו כל החכמות והאמנויות קנין הכהנים. וכאשר חרבו המקדשים ובטלה עבודת הכהנים נשכחו גם חכמותיהם ורויהם ואלפי שנים עברו ללא דעת עד שהמציאות בזמננו מחדש.

מכהני היונים ידוע, שהשתמשו במכניקה ועשו למזבחותם פתח קטן וכאשר הוצתה האש נפתח הפתח מאליו וקול הצוצרה נשמע מתוכו באופן אוטומטי, והעם נבהל למראה פלא כזה. סוד הפלא הוא כח החם ולחץ האוויר הידוע לנו, שמשמששים בו כיטיג לעשות כלי נגון שונים. אבל כימי קדם רק הכהנים ידעו זאת.

אך מחכמת הכהנים של עמי התרבות העתיקים לא נשאר רק מעט מזער ואין לדעת דבר ברור על-אדות ידיעותיהם במדעים. ולפי שבכל אופן נשארו מעבודת ביהמ"ק של ישראל כתבים יותר מאשר השאירו כהני האלילים, על-כן שמו קצת חכמים לכס לגלות עקבות המדעים בכתבי קדשנו. לעמים השערותיהם תלויות בשערה ולפעמים הן מפליאות כאמת. ככל אופן אין לנו להיות נמהרים בקבלת ההשערות אם אין להביאן כהתאמה למסורתנו. בהביאנו כזה קצת מן התגליות ההן נמסרן להקוראים המבינים, לשפוט אם יש בהן ממש או לא. כבר ידוע לנו כי אין חכמי העמים מומחים בחקירת כתבי קדשנו ואין לסמוך עליהם.

ע"פ אלילי ב"קדמוניות יהודיות" היו צני נג ביהמ"ק מחוברים בשלשלאות, שראשיהן נכנסו בחללי שני עמודי נחשת, שעמדו בשער בתוך מקוה מים. וזה נעשה, לשמור את ביהמ"ק מנזק הברק. את ההשערה יסד על הפסוקים "גדלים מעשה שרישות לכתרות אשר על ראש העמודים" (מ"א ז' י"ז), "ויעש שרישות בדביר ויתן על ראש העמודים" (דה"ב ג' ט"ז). את הכנת מקוה המים תחת העמודים למדו ממעשה ים הנהשת. אבל אנו יודעים, כי הים היה רחוק מן העמודים. גם המעיין שם כפרשה לא יוכל האמין, שהשרשות נמשכו בתוך חלל העמודים עד האדמה. לפי משמעות הכתובים נעשו השרשות רק לנוי להיות שבכות על הכותרות ולתלות עליהן רמונים. ראה אהרן לידעית בלי-מוריד-הברק מצאו כמעשה נחש הנחשת. לפי דעת איזו חכמים לא היו הנחשים השרפים, שהמיתו עם רב מישראל במדבר רק הברק, שמראהו כדמות נחשי אש ונחש הנחשת על הנס לא היה רק עמוד מוריד הברק אל תוך האדמה וכוה נמנע נזקו. כזה המאמין יאמין, חז"ל כלי ספק ידעו את בלי-מוריד-הברק.

מאז נודע כח האלקטרון בעולם שערו מיד חכמי העמים, כי סוד "יור הקרב יומת", הנאמר בתורה אצל המשכן וכל מקרי המות, האמורים כנגשים אל הקדש (נדב ואביהו, אנשי בית-שמש, עזא) הוא כח אלקטרי, שהיה אצור בארון וכתלי קדש הקדשים.

פתוח וביום א' וכחגי הנוצרים סגור; ג) אם יהיו בו איזו תלמידים נוצרים יש להקים להם מורה דת הנצרית. מורה דת יהודית אין לקבל. אפשר שאיזה פקיד רשע דרש זאת, אבל איך יכול יהודי להשפיל עצמו כל כך ולהסכים.

מוזיאון גיאולוגי בא"י. הפרופסור הרוסי לגיאולוגיה כריסטופוביטש בקש מאת הועד לתמיכת הישוב בא"י, להמציא לו את החומר בענין מושבות היהודים בא"י, כי הוא רוצה לעלות לא"י בפעם השלישית ולחקור שם כתבונת האדמה וחמריה ולערוך מוזיאון גיאולוגי בא"י נוסף על זה שישנו כבר בבית בצלאל. אנשים בסביר. העתון הרוסי "גולוס סביר" מודיע, כי רבים מן היהודים היושבים בסביר המירו דתם בעת האחרונה באונם, למען לא יגרשו ממקום מחיתם ואחרי השמד הם שומרים דתם בכתחלה, מתפללים בשבת בכיכ"ג, שומרים חגי היהודים וכו'. כן מגדלה הכורוקרציה הרוסית הנפים ורמאים באונם. "כולל גליציא". יצא לאור חשבון הכנסות כולל גליציא, כסף החלוקה, הנגבה בכל ערי גליציא כמעט בכל בית ובית, ונשלח לירושלם, להחיות בו את עניי היהודים ילדי גליציא. ההכנסה בשנת 1909 היתה 315.179 כתר. ההוצאות היו 254.221 כתר. ששים אלף כתר נשארו לשנה הזאת, לשכוח לעניים לצרכי הפסח בטרם יקבץ כסף השנה. ההכנסות מתרבות משנה לשנה ויש בהן כדי חלוקה לכל העניים בא"י, ע"כ הם מחשים, אין עתה פוצה פה ומעורר, כמו שהיו תמיד, ההנהגה היא עתה כפי הנראה גיב טובה יותר. אך פרטי החלוקה, מספר המשפחות, האלמנות, המוסדות וכו' אין גם בשנה הזאת.

שפיכת דם. בעיר קרצנ באונגרן הציק סטודנט יהודי בן י"ז שנה בלע שאן שמו, לבחור בן תורה יעקב קופמן, לעג לו והתעלל בו עד שלא יכול שאת והלך להתאונן לפני אם הסטודנט. על זאת חרה אף שאן והמית את הבחור בירה.

שבייתת יסודות. במוסקא שוכתים השוחטים מעבודתם ודורשים, שישלמו להם שלשה רובל מכל בהמה תחת שקבלו עד כה שנים. הם יודעים, שאין רשות לשוחטים אחרים לגור במוסקא והם רוצים להשתמש בזכותם, לעשות עסק טוב. זה ימים אחדים אין בשר בשר במוסקא. עתוני האנטישמים משתמשים בזה, לעשות אנטיציה לאסור את השחיטה בכל רוסיה.

יהודים פסולים לעדות. כידוע נתלה היהודי הגקי גלסקער בליטא על רצה שרצחו נכרים, יען לא האמין ביה"ד בעדיו, שהיה עמהם במקום אחד, יען יהודים הם העדים, בין ספירות החפשים קם סער על קלות-הדעת הזאת בדיני נפשות, אך עתוני הצוררים משתמשים גם כזה להשניא את היהודים. הם מכיאים כמה מקרים, להוכיח, שבאמת אין יהודים נאמנים בעדותם בבי"ה, כי הגמרא מתירה להם להעיד עדות שקר גם בשבועה.

בהיסח הדעת. דקטור בלע שלאגער בוורדיין הגדולה באונגרן בא מאמריקה ובשורה בידו למשפחתו, כי ירושת מאתם וחמשים מיליון כתר נכונה להם. בני-יורק ראה שמציגים תמונות קינו-מטוגרפיות בשם "רצח השלחני שלאגער או המיליונים בלי ארונים" וכאשר חקר ודרש של שלאגער זה ההרג ישמע, כי שמו היה שלמה שלאגער, שלחני בעל הון עתק, שנהרג בידי הודיים מתושבי הארץ ולא הניח שום יורש ורכושו עלה כמותו למ"ו מיליוני דולר (ע"ה מיליוני כתר) ומאז ועד עתה נוספו עליו פירות ומגיע ל"ג מיליונים וההון הזה שייך לו ולמשפחתו אשר באונגרן, כי גם ההרג היה מהם ילד קאראש הגדולה, שעבר לפני שמונים שנה לאמריקה. המשפחה תוכעח עתה ממונה.

יהודי אמריקה בעד אחיהם. החברות הגדולות וההסתדרויות של יהודי אמריקה שלחו דפוסציה אל הפרלמנט ואל נשיא ארצות הברית, להתחנן בעד אחיהם ברוסיה, שתדרוש ממשלת אמריקה מאת ממשלת רוסיה, לחדול מהציק להם ומענותם. ציר הפרלמנט גלדפוגל הזכיר, כי כבר היו מעשים, שממשלה אחת התערבה בענינים הפנימיים של ממלכה אחרת אם נלחצו

שייכותה למין התרנגולים והיא פרה ורבה כמוהו. לסוסים ולפרים יש נקבות רבות, ע"כ אינם מאריכים ימים, אע"פ שאינם מולידים רק ולד אחד בשנה. אריות ונמרים, אע"פ שהם מרבים נשים, מאריכים ימים יותר מן הכלבים והחתולים, יען אינם מולידים ולדות הרבה בפעם אחת כמוהם. אלו היה האדם מרבה נשים כהפקר והסוס או היה מוליד ששה בכרם אחת כבהמה דקה, אז היו שנותיו קצרות כשנות בהמה. כן נדע, שמספר שנות החיים תלוי בפריה ורביה וע"כ נראה אצל הרמשים, שהנקבות מאריכות ימים הרבה יותר מהזכרים, לפי שהזכר עשה מלאכותו והולך לו והנקבה צריכה לגדל ולחנך לדור הבא.

כמה איפא קצוב מספר חיי האדם בחוק הטבע? האדם פרה ורבה עד חמשים שנה והוא צריך עוד עשרים שנה לגדל את הילדים האחרונים. אך חיי האדם הוא איפא מן הטבע שבעים שנה, בדברי משוררנו הקדמון, החושב שאפשר להאריך את החיים באופן מלאכותי אינו אלא מן המתמיהים.

רק הכלל, האחד הנזכר בראש דברינו קים בכל זאת, שגם הוא נזכר בדברי משורר עברי קדמון: אך ימים בימינה, אם תכלית כל חי היא ההולדה וקיום המין הנה יש לאדם עוד תכלית נבונה מזאת כעולם: שכלול ישוב העולם והשלמת החכמה. ע"כ הוטבע בטבע, כי האדם העוסק בחכמה כל ימיו ומציב לו איזו מטרה נבונה בחייו, הוא מאריך ימים יותר מאדם, שתכלית חייו אינה רק כתכלית בהמה.

עוד כלל נפלא יש באדם. הטבע משינה לו סדרי בראשית ממש. בני אדם העומדים בשפל מדרגת התרבות כבעלי החיים השפלים והחלשים, שונאים ואדונים קשים וחליהם משמידים בהם ובקשת מזונם קשה, המה פרים ורבים כמעט כבהמות דקות. ובני אדם העומדים ברום מדרגת התרבות, חליים דעים אינם שולטים בהם, מפני שונאים לא יראו ופרנסתם מצויה, הם יחדלו לפרות ולרבות. כזה נבין סוד הגומא, שנאמרה על אבותינו במצרים, שילדו ששה בכרם אחת, הגומא היא גומא, אבל גרעין של אמת יש בזה, הלא כן נראה גם ביהודים בזמן הזה, במקומות שהם נדרסים, נדכאים מאויבים וגשמים מחליים רעים ומתנונים בבערות ובחסר פרנסה, הם פרים ורבים יותר מן הרגיל, לכל יכלו, ובמקומות שהם חפשים, חכמים, עשירים ובריאם, אין מספרם מתרבה כלל, כי אין חשש שיכלה הגזע וכן הוא גם בעמים אחרים. לכן בשמעכם המשל הקדמון: "לעני יש ברכה בפרי כמין" תוכלו להאמין.

ד"ר נב"י.

הבעת תורה.

הגנו מביעים בזה ובשם ביהכ"נ של ר' אייזיק ר' יעקלש תורה רבה והכרת טובה להחזן המפורא והמפליא מו"ה אברהם דוב שוואמשקין ש"ץ בפרסבורג. על התפללו בשבת פ' פינחס בביהכ"נ הנ"ל בקהל עם רב, שהתענג לנעים זמירותיו והיה שבע רצון באופן שאין למעלה ממנו, והקדיש כסף מכירת הכרטיסים לטובת חברתנו. קהלת פרסבורג תוכל להתנאות בש"ץ כזה.

גבאי ביהכ"נ ר' אייזיק ר' יעקלש. גבאות חי תמיכת עניים נסתרים. גבאות חי גומלי טוב.

"מלשכת המזרחי".

מאת אנשי האמונה ומורשי המזרחי בגליצא ובקובינה נבקש מאד, כי יודרו בהשלמת קבוצ השקלים ושליחת הכסף אלינו, כי תמה שנת השקל והוה"פ דוהק לגמור ולהשיב הכסף הנחויץ לו, חוסו ואל תתרשלו.

בשם לשכת המזרחי בעד גליצא ובקובינה, משה האכמאן — סטאניסלב.

מי שרוצה להשתתף בהסתדרות המזרחי לעזור לתשועת עמנו ולבנין א"י ואין במקומו מורשה של המזרחי יוכל לשלוח אלינו את השקל (1.20 כתר) ויקבל שובר עליו.

מערכת "המצפה".

ושועלים יחיו עד י"ד שנה וכבר היו עזים בני עשרים. הבקר יחיה מעשרים עד שלשים שנה. הארנבת רק עשר. הסנאית והעכבר רק שש. החתול כמה יהיה? הוא חי בבית מיום הולדו עד יום העלמו ואין יודע כמה שנותיו, כי אין יודע אנה יעלם הצנוע הזה ואין מת, בספרים יש כי הוא חי ארבעים שנה, אך כנראה גוזמא הוא.

בין החיות הגדולות יש המאריכות ימים יותר מן האדם. השנהכ חי עד מאתים שנה זה הכלל, כל בעיה, שזמן גדולו הרבה הוא יאריך ימים.

ובנוגע לצפרים יש חלוקי דעות. הזמיר חי חי שנים ויש מעיד, כי זמיר אחד חי בגן אחד תשע שנים. החור (קאנארינפאנגעל) חי י"ב ויש אומרים עד כי שנה. השחרור (אמועל) חי י"ח שנה והעקעק (עלסטער) יותר מעשרים. מזה נראה, שאין לקצוב חיי איזה מין ע"פ גדל גופו, כי היונה אינה חיה רק עשר שנים וכן התרנגול, ההודי רק מ"ה פסיון הזהב (פאזאן) מ"ו. קוקית אחת (קוקוק), שהיתה נכרת במים שבקולה, נשמע קולה ביער אחד ליב שנה. ההכנים (פאפאגיינען) יחיו בשבי עד מאה שנה. בהודו היה הבן זקן אחד, שיושבי הארץ אמרו עליו, כי אין לשונו טובנה להם, כי הוא מדבר לשון עם קדמון, שנשמד כלו. ההכנים מאריכים ימים גם הקבריות (קראענען) והברבורים (שוואנען). יש אומרים, כי האחרונים (הדומים לאוזות) יחיו עד שלש מאות שנה. ביחוד מיהסים אריכות ימים לעופות הדורסים. בווין נמצא נשר, שנצוד בשנת 1615 וחי בשבי עד 1719, כלומר קיד שנה. כמה חי לפני שבין אין יודע.

גם בדגים נודעים מינים, החיים חיי מתושלח. קרפנים, הרג העולה על שלחננו בשבת, היו בגן המלך בברלין, שחיו בשבי ק"כ שנה. הדלפין חי לפי הקדמונים ק"ל שנה. דיגים בזמן הזה עשו בדלפין סמן ומצאו שאינו חי רק שלשים שנה.

פחות מחיי אלה נודעים לנו ימי חיי הרפטילים (החיים בין במים ובין ביבשה). על הצב אומרים, כי שנות חייו ארבעים ועל התנין מאה. ימי חיי שרצי העוף נודעים, כי אותם אפשר לצוד בעת היותם בנרותיקם במרם יעופפו. ונפלא הדבר, כי הבדל גדול יש בהם בין הזכר והנקבה. הזכר של הנמלה לא יחיה יותר משלשה חדשים והנקבות עד שבע שנים. בדבורים אין הזכרים מוציאים שנתם, כחדש אונוסט ימותו כלם ואולם הנקבות תחיינה גם חמש שנים (על כן שני המינים האלה נקראים רק בלשון נקבה).

מן הרשימה הזאת ראינו, שכמה עופות חסרות הכרובה העבה אינם מגיעים לשנות חיי האדם ובין החיות ישנן המאריכות ימים יותר מן האדם, אע"פ שיש להן כרובה עבה כמוהו. א"כ אין האבר המיותר הזה סבת קצור הימים. בבקשנו איזה כלל, לדעת מספר שנות החיים הטבעי, נמצאנו בדברי שופנהואר, האומר: הטבע עושה הכל רק בשביל המין ולא בשביל היחיד. היחיד מוכרח למות בחוק הטבע אם אין עוד פמולו הפסד למינו. בקצבת שנות החיים מכריעות ארבע מסבות: 1 שיעור הפריה ורביה, 2 נקבה אחת לזכר אחד או הרבה, 3 אופן הגידול וזמירות הולדות, 4 מספר האויבים. באלה יבוארו לנו מספרי שנות החיים של כל מין ומין. לנשר אין רק נקבה אחת והיא תמליט רק ביצה אחת ועשר שנים יארכו ימי גידולו. הוא צריך להאריך ימים למען לא ישמד המין, ואולם התרנגול המרבה נשים וכל אחת מטילה ביצים רבות ולכל הפחות תוכל כל אחת לגדל מ"ו אפרוחים בשנה וכל אפרוח יפרה וירבה בה בשנה, אין איפא חשש הכליון, לכן לא יאריך ימים. ראוי להשוות חשבוננו של הנשר לחשבוננו של התרנגול. מעשרים נשרים, כי זכרים וכי נקבות, יתהוו באפן היותר טוב בעשר שנים 120 נשרים או אם תלד הנקבה שתי ביצים בשנה — 220 ומעשרים תרנגולים, שני זכרים וי"ח נקבות יתהוו בשנה אחת 3000, בשלש שנים ששים אלף, בחמש שנים עשר מיליונים ובעשר שנים כחמשה מיליארדים. היפלא איפא שאין התרנגולים מאריכים ימים? אין חשש כליון, למרות אויביהם ומשמדיהם הרבים. מזה נראה, כי מעם קצר-הימים של כת-היענה, הענק שבעופות, אינו כרוכתה העבה בדבר ממשניקוב, כי-אם

בכל ולדותו בלך ושוב. הרופאים נלאו מעולם למצוא תחבולה כזאת ולענו למחפש אחריה. יותר הצליח חכמי הדתות וביחוד חכמי תורתנו, שנתנו לנו כלל חיים ארוכים. "ארך ימים בימינה" הנאמר במשלי פשוטו כמשמעו: העוסק כל ימיו בעבודה רוחנית, בתורה ובחכמה, מאריך ימים. בזה מוכרח גם הספקן שבספקנים להאמין, כי הנסיון מראנו בכל יום וקנים מופלגים, שמעם אריכות ימים הוא עסקם בעבודה רוחנית כל ימיהם. עבודת הכחות הנפשיים משמחה את הנפש, מחזקה את כח החיים ומרבה את הפין החיים ומגינה מפני החליים. וכן למדתנו התורה, כי ההתגברות על התאוות וההסתפקות בטועם ההנאה מאריכות ימים בהצילן מפני החליים. הכללים האלה נתאשרו גם מאת המדעין החדשה, מי שאינו שומר נפשו מהתענג בתענוגים יותר מדי, מרבה באכילה ובשחיה ובמשגל והולך בשרירות לבו, הרי זה מקצר ימיו בידים, בהביאו על עצמו חליים רעים. גם את הכלל הזה יראה כל אדם מקוים בעיניו.

אך הפרופסור הרוסי ד"ר מטשניקוב בפאריז המציא המצאה, שהוקנה אינה אלא מחלה, שאפשר למנעה ככל המחלות ולהאריך את ימי האדם הרחק מגבול החיים, שנבלו הראשונים. התחבולה הראשונה היא לפי דבריו למנוע את השתדויות כתלי הגידים. כי אחת מסבת הזקנה היא התדבקות חמר שיד בכתלי הגידים פנימה, הנפרד מן הדם. דרך מרוץ הדם נעשה צר והגידים מתקשים, האברים והבשר ייבשו והגוף הנמס עלול לכל חלי. ויש אשר יסדק כתל קשה כזה ובתוך הסדק יקבץ דם נקפא וברכות הימים יתפרר גרגר זער של דם נקפא כזה ויעבור עם הדם אל מקום צר ויסתום את מרוץ הדם, אז ימות האדם פתאם או יחלה.

סבה יותר גדולה למחלות ולזקנה היא הכרובה העבה (דיקדארם), שהוא אוצר רעל לגוף. בה יקננו ביליוני יצורים זעירים. וכן נעשה האבר הבלתי נחויץ הזה למלאך המות לאדם, ואמנם בלתי מועיל הוא האבר הזה ואנו סובלים ממנו לריק — אומר מטשניקוב — כמו שגם הכרובה הסומא (בלנדרארם) מיותרת לגמרה ומביאה עלינו חליים רעים לריק, כי כל דבר שאין משתמשים בו מתקלקל על נקלה. המעיים האלה אולי היו משמשים לאדם הקדמוני, שהיה חי בתנאים אחרים ונזון ממזונות קשים. אבל בגופנו הם לבשלה, לפוקה ולמכשול וכל יתר כנטול דמי. מספר הבקטריים הנמצאים תמיד במעי האדם עולים לקב"ח ביליונים, כלומר לקב"ח מילוני פעם מיליון. שליש הפסלת היוצאה בכל יום מנקבי האדם הוא בקטרים. אמנם לא כלם מזיקים, אדרבה יש בהם העוזרים לעכול, אבל רובם גורמים כמה נזקים וקלקולים לגוף. ראינו לנזק הכרובה העבה מביאים ממיני העופות, המאריכים ימים יותר מן האדם ומכל החי, לפי שאין להם כרובה עבה, ואלה שיש להם חיהם קצרים.

כה דברי הפרופסור הגדול ד"ר מטשניקוב, שהעירו תקוה ושמחה בלבנות אלפי בני אדם חפצי חיים. יש חפצי חיים ארוכים, שבקשו כבר לעשות נתוה במעיהם. לא אכנס בזה בוכוח עמו, אבל ראיתו ממיני בע"ח מופרכת. קשה מאד בכלל לקצוב זמן לחיי מיני בע"ח, אם הצליח מי שהוא לקצוב זמן החיים ממין אחד, כלומר שהחזיק איזו חיה או עוף בשבי מיום הולדו עד יום מותו, הלא אינו יודע אם שנות חייו היו טבעיות או יוצאות מן הכלל, כי יש בע"ח אשר במצבו החפשי הוא מאריך יותר ימים ויש אשר בשבי הוא יותר מאריך ימים, כי הוא נצל משונאיו ומרעב ומכמה מכשולים, שיפגש בשדה. אבל לא רק חיי החיות והעופות הפראים קשה לקצוב, כי גם חיי הבהמות והעופות הביתיים, החיים אתנו יחד, אינם ידועים בדיוק. כן למשל קצב ווייסמאן חיי הסוס ארבעים שנה. וכן אמנם היו סוסים ידועים, שחיו כל כך. אריסטו קצב חיי הסוס ל"ה שנה וחיי הסוסה ארבעים שנה והוא מספר, כי היה כבר סוס, שחי ע"ח שנה. דומים לשני חיי הסוס הם חיי החמור והדוב, יותר מחמשים שנה לא יחיו. האריה חי ל"ה שנה, כן דעת רבים, אבל לפי דעת אריסטו יחיה הרבה יותר. בלנדון היה שבוי אריה אחד יותר משבעים שנה. אריה אחר חי בשבי ס"ג שנה. חזיר הבית מכרח להסתפק בעשרים שנה, חזיר הבר ככ"ה, עזים וכבשים, כלבים

בידידות ואהבה נברך את רענו מר אברהם גאטליעב לארוסו.
שלמה שמידט, לובאטשוב, ליב טעפער— קארלסרוהע.
הגנו מתכבדים להביע ממעמקי לבנו במז"ט
לרענו הנכבד מר אברהם ווינטער לארוסו עם מ' לאה
בעטראן בדובעצק.
אברהם פסח גאטליעב, שלמה גאטליעב — לובאטשוב.
ברגשי ידידות נברך במז"ט את רענו היקר מר
אברהם ווינטער לארוסו.
בעריש שיקלער, אברהם האלפערן — לובאטשוב.
הגני מברך מקרב ולב עמוק את מר אייזיק
פערעברובים בסטריא במז"ט לארוסו את אחותי מ' מרים
מז"ט להוריו. המל"ג ישראל דרימער — זאלעשטיש.
החברה "עבריה" בסטריא מברכה את חברה מר
יצחק אייזיק פערעברובים לארוסו.
בעד הח' משה וואונדערמאן, משה וואהלמוט.
הגני מברך במז"ט את אחי מר אייזיק מאנדל
לארוסו עם בת הג' מ' יוסף יענבערג במשעביץ.
בעריש מאנדל — ראזוואדוב.
תול כטל ברכתנו לגבאינו הקודם מר מאיר
בייגעל פה לארוסו. ח' תיקון ספרים — ראזוואדוב.

מורה עברי

שמש בבתי בגליציה ובבוקובינה, מבקש משה
בני"ם עברי. לפנות אל

M. Rosmann, Gwoździec Galizien.

אני מגיש במז"ט לרעי מר נפתלי לנדא לארוסו
עם מ' בליטה צימערמאן ביאברוב. פישל אדלער.
בגיל וחבה אברך את הזוג מר משה קערנער
מדמביץ ומ' חנה גיטל מהאלער בגלאגוב להתנותם במז"ט.
משה טוב — דמביץ.
ברגשי לב אברך במז"ט את בן גיסי מר זלמן
ליבסטר בבורשטשוב לארוסו עם מ' פייגה ראטהויער
בהוסיאטיץ. מז"ט לגיסי ולגיסי.
פישל הארניק ורעיתו — איסטישקא.
ברגשי אהבה אברך במז"ט את נכדי היקר מר
זלמן ליבסטר ואת כלתו מ' פייגה לארוסו. מז"ט
לחתני ולבתי היקרים.
פרימצי שעכטער — איסטישקא.
ברגשי אהבה הגנו מברכים את רענו מר אברהם
גטליב מפה במז"ט לארוסו.
גצל צימרמן, יעקב גטליב — לובאטשוב.
ברגשי גיל וחדוה הגנו מברכים את ידידנו מר
אברהם גאטליעב לארוסו עם מ' יוסף בארטא ברידניק.
מז"ט להוריו. דוב וואלצער, יעקב וואלצער — לובאטשוב.
ברגשי אהבה וכבוד אברך ממעמקי לבי במז"ט
את רעי ש"ב היקר מר אברהם גאטליעב לארוסו.
שלמה גאטליעב — לובאטשוב.
ברגשי גיל וחדוה נברך את ידידנו מר אברהם
גאטליעב במז"ט לארוסו.
בעריש שיקלער, אברהם האלפערן — לובאטשוב.

אונזערען פאמיליען עמפעהלען וויר

דיא קאלינער ציכאריע יוסיפ'ס בעסטע.

מיכל קאך

מאורשים תמוז העת"ר

איסטישקא

הגנו מברכים במז"ט את מר יעקב לידנר מנדובא
לארוסו עם מ' חנה רייזנר ברישא.

האחים וואללאך ושבתאי בלקן.
במז"ט בחבה רבה אניש לידדי המושלם מר
מרדכי ראזענקראט לארוסו עם מ' פרימצי וואהל
מטופקע מז"ט להוריו.

חיים קאפלער — בוטשאטש.
בכל לבי אברך את ש"ב מ' פרימצי וואהל
לארוסו. במז"ט להוריה. אריה פיעס — טרנופול.

מעמק לבי אברך במז"ט את ש"ב מר צבי יהודה
גלרנער בהרב הגאון מ' חיים גלרנער אבד"ק קיטוב
לחתנותו עם מ' שרה רבקה פיעס כלכוב. מז"ט להוריו
אפרים קאמיל — קרשטא.

ברגשי שמחה הגני מברך במז"ט את ש"ב מר
אפרים קאמיל לארוסו עם מ' פייגה שוסטער בבולחוב.
מז"ט רוב נחת להוריו ולמשפחתו.

זידע ניישטאדער — קרשטא.

חדשה

הכני נכתבד להודיע, כי עזדתי
את נוכתי הורחתי גם צפתי
הורחתי הורחתי הורחתי
ונתתי יוכל כל אחד להשתמש
בנוכתי הורחתי, גם חלה שחין להם
קום ידיעה חשככזית וצטוחים הם
כי יסגלו להם את השפה העברית
צכל ונקלעותיה על נקלה צזון קלר.
עדים הם חלפי התלוננים
שהשתנוסו בנוכתי הורחתי וקצאו
על ידם לנותרתם צאפן אשר לח
קו. פרוסקטן מפרט חנס, זרגוני
או חשככזי. (הסולח 25 הלר צעד
הפרוסקטן נקצל את קפרי תנוונות
וטפיקים חנס חין כקק). נכתב
לדוגמא צפתי הורחתי זרגונית 1.20
צפתי הורחתי חשככזית (צלותיות
עבריות) K. 1.

S. WALKOWSKI, KRAKAU
Postfach 119.

ביערפערטרעמונג.

ווער אויף דער פערטרעמונג דער
ברויערען דער נארדמערשישען ברויערייא
אונד מאלצאבריקס-אקציענגעזעלשאפט
אין האנסדארף, יאהנסדארף אונד מאהר.
שאהנבערג, וועלכע האנגראדיגע ביערע
וויא האנסדארפער - פילזנער, סורעטעג-
ברייא, (ביירישע סארטע) באק, (פארמאך
קוואליטעט) עקספארט-מערצען, דאפפל-
לאגער אונד לאגערביער ערצייגט, רעפ-
לעקטירט, וואללע זיך געפעלליגסט אונ-
געזייגט אן דערען גענעראלפערטרעטער

Grajower, Henenberg & Scharf
Chrzanów.

ווענדען, וועלכע בערייט זינד, אללע אן
זיע געשטעללטען אנפארדערונגען גע-
ניענע צו דייסטען.

10 Kronen täglich!

kann jedermann auf leichte Weise
verdienen. Senden Sie Ihre Adresse
nur auf einer Postkarte an die Firma
Jak. König, Wien VII/3 - Postamt 63

תשוי עזבים

נכרים ע"י יסורים רבים:

אתם מרגישים את עצמכם תמיד עיפים ואין לכם חשק לעבודה, באב-הראש מצערכם, תאות האכילה
אינה בתקונה, כח העיכול אינו כסדרו, הישינה פרועה ואינה מחזקה, נוחים אתם לכעוס ומלאים פחד, בהתאמצות
כל שהוא אתם מזיעים ומרגישים א"ע יגעים ונלאים. עצביכם צועקים לעזרה, כרעבים ללחם. התחפצו להפטר
מהמצב הזה? נסו נא קאלא-דולין. אין זאת איוו "תרופה חדשה", כי-אם אלפי איש נטלו על עצמם מתוך
הכרת תודה את הטרם, לשבח בכתב את מעלות קאלא-דולין. קאלא-דולין

מחזק

באמת, מושיע מהרה, מביא הפץ-החיים וכח-העבודה וגם הרגשת חשק לפעולות כבימי נעורים. אולי מקוים
אתם למצוא גאולה מצערכם בנסיעה להנפיש, אל נא תשכחו את הרגו והכעס והתלאה התלוים בכל נסיעה
והמטילים בספק את השבת הנפש למנוחה בתשוי העצבים. העצה היעוצה היא:

אל תסעו

בלי קאלא-דולין, כי רק אז תנפשו באמת, כי הוא מונע את היגעות, מביא שינה משיבת נפש ועושה כל
התלאות כשחוק, הוא מביא מנוחה ובטחון. אנשי ספורט ותירים משכחים קאלא-דולין ומשתמשים בו
במלחמת-התערכות להרכות פעולותיהם

וכן גם

רופאים ופרופסורים בבתי-חולים ובסנטריות משתמשים בו לחזק את העצבים ולהחלים ולהכריא. אבל אתם
שואלים את עצמכם: האמנם

קאלא-דולין

יטיב לי? אכן תעודות אלפי אנשים עונים על זה, כי ברי להם, כי "כן יהיה".

אולם למען לא תצטרכו להוציא אף פרוטה חנם נכון אני לתת לכם לבחינה חנם. האין זאת איפא
אולת, לסבול אף יום אחד יותר את תשישת העצבים בהיות לאל ידכם להשיג תרופה בדוקה ומנוסה חנם?
יותר מספרים שלמים תוכיח לכם הבחינה הזאת. לכן כתבו תיכף ומיד, ולא תשמיטו למחר, קרטה גלויה
ורשמו כתבותיכם באר היטב אל

Dultz Miksa, Budapest VII. Abt. 502 Dohány-utca 29.

לבחינה הפשית.

ומיד תשיגו חנם אין כסף שיעור מספיק של קאלא-דולין

Bożego Ciała 22.